

A MEZŐGAZDASÁGI ÉRTÉKESÍTÉS ÁTSZERVEZÉSE ANGLIÁBAN

A MEZŐGAZDASÁGI VÁLSÁG enyhítésének egyik eszköze, amely felé az utóbbi időben Magyarországon is fokozott figyelem fordul, az értékesítés megjavítása. Amilyen hiba volna az értékesítés átszervezésétől várni a mezőgazdasági válság teljes megoldását, éppen olyan helytelen volna figyelmen kívül hagyni, hogy e téren lényeges eredmények érhetők el, melyeket különösen Angliában tanulmányozhatunk, ahol a legmesszebbre mentek el e tekintetben.

Az értékesítés újjászervezésének két iránya van; az egyik az új standardizáció, a másik a szorosabban vett átszervezés. Az előbbiről ez alkalommal csak annyit kívánunk megjegyezni, hogy az a modern kereskedelem organizációjának egyik legfontosabb vívmánya, melynek követelményei a leghaladottabb fogyasztói országokból indultak ki, melyekkel tehát minden mezőgazdasági kiviteli államnak szükségképpen meg kell barátkoznia, ha meg akar állni a versenyben. A standardizációnak a mezőgazdasági termelés terén természetesen szűkebb határai vannak, mint az iparban, mert a mezőgazdasági terméket a természet szorosabban befolyásolja, mint az ipari árut, ahol nagyobb tér nyílik az emberi akarat érvényesítésére, de azért a mezőgazdasági áruk külső alakja, osztályozása, csomagolása, tárolása és egész technikai kezelése ugyancsak sok lehetőséget nyújt még. Csupán utalni kívánunk arra, hogy ezzel az anyaggal Angliában az Agricultural Produce Grading Act (1928) és az Agricultural Produce Marking Act (1931) foglalkozik igen behatóan és főleg ezen törvények nyomán tértek rá a kiviteli országok is a legrövidebb idő alatt számos mezőgazdasági kiviteli cikk minőségi ellenőrzésére és márkázására.

Ami már most az értékesítés szorosán vett átszervezését illeti, ennek szüksége főleg azon inkongruitás folytán merült fel, mely a mezőgazdasági cikkek kereslete és kínálata között fennáll. Ez a főforrása a mezőgazdasági kiviteli országok különleges bajainak, tehát úgyszólván lét vagy nemlét kérdése számukra. Anglia mint mezőgazdasági cikkekben behozatalra szoruló ország számára a kérdés nem látszik oly sorsdöntőnek, noha Angliának is vannak oly mezőgazdasági termelvényei, mint pl. a tej és burgonya, melyekben az ország, ha nagyobb kiviteli feleslegekkel nem rendelkezik is, de legalább is önellátó, úgyhogy ezek tekintetében Anglia helyzete hasonlóbb a miénkhez. Más cikkek, mint a búza, sertés, bacon, hízómarha stb.

tekintetében pedig úgy alakul ott a kérdés, hogy a mezőgazdasági termelői osztály válságának enyhítése céljából szükséges a belföldi felvevőképességnek az eddiginél nagyobb részét biztosítani a belföldi termelés számára és bizonyos mértékig visszahódítani a belföldi piacot a mezőgazdasági kiviteli országoktól. Ezen cikkeknel tehát a problémát bizonyos értelemben mintegy fordított szemszögből nézhetjük Angliában, ami igen tanulságos.

Az Agricultural Marketing Act (1931 és 1933) adja meg azt a törvényes alapot, melyen az egyes fontosabb mezőgazdasági eredetű, fogyasztási cikkek forgalmának szabályozása alapul Nagybritanniában. Az 1931. évi törvény még nem adott módot a termelés és a behozatal korlátozására és így nem volt alkalmas az árak mesterséges emelésére, úgy hogy intenciói gyakorlatilag nem is érvényesültek. Az 1933. évi törvény már szoros összefüggést létesít a kérdéses mezőgazdasági termelvények belföldi kötött forgalma és behozatalának szabályozása között. A Board of Trade felhatalmazást nyert, hogy szabályozza, nevezetesen korlátozza — mindenkor a fogyasztás érdekeinek, a fennálló nemzetközi szerződéseknek és annak a szempontnak szemmeltartásával, hogy az ország külkereskedelme lehetőleg ne szenvedjen — azon mezőgazdasági termelvényeknek behozatalát, melyeknek belföldi forgalmára nézve felmerült újjáépítési tervek keresztülviteléhez az illető mezőgazdasági termelési ágak ily behozatali korlátozásra szüksége van. Viszont a földművelésügyi miniszter felhatalmazást kapott, hogy szabályozza oly belföldi termelésű mezőgazdasági cikkek belföldi forgalmát, melyeknél a termelési ág újjászervezésére és fejlesztésére szükség van és melyekre vonatkozólag a Board of Trade behozatali korlátozást életbeléptetett.

Egy a mezőgazdaság valamely termelési ágát, illetve az illető termelvény forgalmát szabályozó rendszer, vagy szabályzat (Marketing scheme) akként jön létre, hogy annak tervezetét az érdekelt-ség jóváhagyás végett a földművelésügyi miniszter elé terjeszti; a miniszter jóváhagyás előtt a tervezetet nyilvánosságra hozza és módot nyújt az érdekeltnek a hozzászóláshoz. A szabályzat csak akkor léphet életbe, ha a parlament mindkét háza jóváhagyta, miután különböző óvintézkedések betartásáról meggyőződött és ha a szabályzat értelmében bejegyzésre kerülő (lajstromozott) termelők $\frac{2}{3}$ -a, akik egyben a regisztrált termelés $\frac{2}{3}$ -át és az összes termelők felét kell hogy jelentsék, szavazás útján a rendszer mellett foglal állást. Körültekintő intézkedések biztosítják, hogy a készülő szabályozásról minden érdekelt értesüljön és mindenkinek módjában legyen lajstromoztatás (bejegyzés) végett jelentkeznie.

Azok a szabályzatok, melyek a törvény alapján létrejönnek, bizonyos közös elemeket tartalmaznak, anélkül természetesen, hogy teljesen egybehangzóak lennének, mert az egyes elemek a tárgy természetéhez képest különböző számban és összetételben vannak bennük képviselve. Így tartalmazhat pl. a szabályzat oly felhatalmazást, melynek értelmében az illető szabályzat adminisztrálására megalakuló tanács (board) az illető szabályozott terméket saját számlára átveszi, belőle más, ú. n. másodlagos terméket állít elő, áruba bocsátja, osz-

tályozza, csomagolja, tárolja, biztosítja, hirdeti, szállítmányozza stb. az illető terméket, vagy annak származékát. A szabályzat kötelezheti a lajstromozott termelőket arra, hogy a szabályozott terméket, vagy abból bizonyos mennyiségeket, melyek időnként meghatározatnak, csak a tanácsnak, vagy csak a tanács útján adhatnak el. Δ tanácsnak jogában állhat, hogy a szabályozott termék előállításához, kikészítéséhez, vagy árusításához szükséges cikkekben vételeket, vagy eladásokat eszközöljön a bejelentett termelők részére, vagy hogy céljai elérése érdekében másokkal együttműködhessen. A tanács szabályozhatja a kérdéses termék forgalmát akként, hogy meghatározza az eladásra kerülő áru minőségét, legalacsonyabb, vagy legmagasabb árát, az eladás feltételeit; előírásokat adhat ki a termék márkázására, csomagolására, tárolására, biztosítására, fogyasztására és szállítmányozására vonatkozólag; az előírások betartásának biztosítására felügyelőket alkalmazhat; a bejelentett termelőktől előírányzatokat, eredmény-számlákat és mindennemű adatok szolgáltatását kívánhatja; hivatása körébe tartozhat a mezőgazdasági szövetkezeti ügy, a tudományos kutatás és a tanítás fejlesztése stb. Gondoskodás kell hogy történjék a rendszer keretében a következőkről: hogy bizonyos termelők (pl. tudományos intézetek) a rendszer hatálya alól kivétessenek; hogy mindazon termelők, akik a rendszer hatálya alá tartoznak, az illető termék értékesítésével maguk ne foglalkozhassanak; hogy a szabályzat megszegése esetére pénzbüntetések állapíttassanak meg; hogy egyes termelők esetleges panaszai döntőbírótság elé kerüljenek; hogy a lajstromozott termelők jegyzéke hozzáférhető legyen stb.

Minden egyes tanács külön pénzalap felett rendelkezik, melyhez a lajstromozott termelők a szabályzat értelmében hozzájárulásokat teljesíteni tartoznak és melyből a tagok részére kiegyenlítő jellegű kártérítések és szétosztások folyósíttatnak; a tanács kölcsönök felvételére is fel van hatalmazva és a termelőknek előlegeket nyújthat. A kölcsönöket az illető tanácsnak az Agricultural Marketing Fund (mezőgazdasági értékesítési alap) nyújtja, mely a földművelésügyi miniszter fennhatósága alatt áll és 500.000 fontsterling erejéig dotálható közpénzekből.

Gondoskodás történik azokról az esetekről is, midőn fennálló szerződések a szabályzat folytán teljesíthetetlenekké válnak, míg a szerződések lajstromoztatási kötelezettsége révén a szabályzat kijátszását akadályozzák meg. A földművelésügyi miniszter által alakítandó fogyasztói bizottságok (Consumer's Committee) vannak hivatva arra, hogy a szabályozott cikk fogyasztóközönységét megvédjék, jelentést téve a miniszternek a rendszer gyakorlati kihatásairól és a fogyasztóközönység esetleges panaszairól, míg a fogyasztói bizottság jelentésének, valamint más oldalról érkező panaszoknak megvizsgálására külön vizsgáló bizottságok (Committee of investigation) szolgálnak.

Az első (1931. évi) Marketing Act alapján mindössze egy mezőgazdasági termelvényre, t. i. a komlóra nézve jött létre értékesítési szabályzat (marketing scheme), az új 1933. évi törvény azonban már

ú. n. fejlesztési szabályzatok vagy rendszerek (development scheme) életbeléptetését is tervbevette oly esetekben, midőn két vagy több szabályozott mezőgazdasági termékről van szó, melyek közül az egyik a másiktól készül, vagyis másodlagos jellegű.

A fejlesztési szabályzatok adminisztrálására egy-egy development board (fejlesztési tanács) szolgál. A szabályzat alapelve rendszerint az, hogy az illető másodlagos termelvényt csak az állíthatja elő, aki az illető tanácstól termelési engedélyt (producer's licence) nyert. Engedélyt csak az nyerhet, aki az illető cikk termelésével már azelőtt is foglalkozott. Az egyes fejlesztési tanácsok nagy hatáskör és megfelelő anyagi eszközök birtokában vannak, mely utóbbiakat az őket létesítő értékesítési tanácsoktól (marketing board) nyerik. Mődjuk és joguk van termelői berendezéseket, telepeket megvásárolni, hogy azokat leállítsák, ha az túltermelés vagy nem gazdaságos termelés kiküszöbölése céljából szükségesnek látszik, valamint pénzben kártalaníthatnak egyes termelőket termelési engedély helyett.

Az egyes rendszer vonatkozhatok egész Nagybritanniára, vagy az ország bizonyos részére, de mindenkor oly értelemben, hogy nem az illető területen elfogyasztásra kerülő, hanem az ott termelt áruk tartoznak a rendszer hatálya alá. A törvény értelmében a működő tanácsnak (Board) háromféle típusa lehetséges: a) Aktív kereskedelmi tevékenységet kifejtő tanácsok, melyek maguk veszik és adják az illető szabályozott terméket, vagy annak kizárólagos ügynökei gyanánt szerepelnek, esetleg feldolgozásával is foglalkoznak. Az ilyen tanács egy vagy több ú. n. „Pool“-t (szövetkezetét) tart fenn, aminők különösen a gyapjú- és tojástermelők körében már eddig is fennállottak, b) Tisztán szabályozó, vagy adminisztratív tanácsok, melyek kereskedelmi tevékenységet nem fejtenek ki, kockázatot nem vállalnak, hanem csupán előírásokat bocsátanak ki a szabályozott termék értékesítésére vonatkozólag. Ilyen volna pl. egy tojásforgalmi tanács, mely arra szorítkoznék, hogy a tojásoknak meghatározott súly és nagyság szerinti forgalmazását biztosítsa, c) Olyan tanácsok, melyek váltakozva mind a kétféle működést kifejtik, pl. a tanács a termék túlnyomó részének forgalmát szabályozza, míg a közvetlen fogyasztást meghaladó mennyiség értékesítéséről maga gondoskodik, egy alakítandó szövetkezet révén. Így van ez pl. a burgonyaértékesítés szabályozásánál.

Egyik legfontosabb feladata minden ilyen működő tanácsnak az, hogy a piacok ellátását szabályozza és pedig kettős célzattal; egyrészt azért, hogy az idényszerű árhullámzásoknak határt szabjon, ami a felhozatal szabályozásával elérhető, másrészt, hogy megkönnyítse a hazai termékek eladását és ezáltal szabályos napi, vagy heti felhozatalokat idézzen elő, melyekre azután a fogyasztás számíthat. Ez a feladat szoros összefüggésben áll úgy a behozatal korlátozásának kérdésével, mint a belföldi feleslegek szabályozott felhasználásával, mely utóbbi momentum különösen a burgonyánál és a fogyasztási tejnél merül fel.

Ez A FUTÓLAGOS ÁTTEKINTÉS is mutatja, hogy Anglia a forgalom szabadságát bizonyos mezőgazdasági termékek értékesítésére vonatkozólag felfüggesztette és egy igen nagymérvű megkötöttségnek

adott helyet. Hiszen az Agricultural Marketing Act értelmében létrejött minden egyes rendszernek közös kötelező alapelve az, hogy az illető szabályozott terméket — büntetés terhe alatt — csak bejegyzett termelő hozhatja forgalomba. További súlyos korlátozása a termelési szabadságnak az, hogy a szabályozott cikkek termelése elvileg azoknak van biztosítva, akik a termeléssel eddig is foglalkoztak, tehát egy értékes jogosítvánnyá vált, melyhez az újonnan termelni szándékozók rendszerint nem juthatnak. Alig egyeztethető ez össze azzal a közkeletű felfogással, mely az angol gazdasági szabadságról a kontinensen el van terjedve. Ez a nagymérvű megkötöttség viszont sokféle szempontból körül van bástyázva akként, hogy az igazságtalanságok elkerülhetők, vagy legalább mérsékelhetők legyenek. Mindez egyrésztől jogvédelmet jelent úgy termelő, mint fogyasztó számára, másrésztől azonban egy bonyolult és költséges bürokratikus apparátust, melynek feltétlenül megvannak a maga árnyoldalai. Megvan többek közt az alapvető hibája, hogy mesterségesen életben tartja a legkedvezőtlenebb feltételek mellett dolgozó üzemet is, mert annak létfeltételeihez igazodik. Mindenesetre fel kell ismernünk azt, hogy ez a rendszer egy mezőgazdasági kiviteli ország számára utánozhatatlan, mert keresztlivihetőségét az adja meg, hogy az országnak mezőgazdasági termékekben behozatali szükséglete van. Fontos ez a felismerés számunkra azért, mert éppen napjainkban nálunk is a mezőgazdasági válságnak olyan ellenszereit ajánlják, melyek nem számolnak eléggé azzal, hogy mi mezőgazdasági cikkekben kivitelre vagyunk utalva, sőt e kivitelünk fejlesztése számunkra úgy a kereskedelmi, mint a fizetési mérleg, sőt az államháztartás egyensúlya és a pénzürték állandósága szempontjából a legfontosabb. Ha mi hasonló rendszabályokat hoznánk be, úgy azokkal a fogyasztás terhére természetesen előidézhetnénk magasabb árakat a belföldön elfogyasztásra kerülő mezőgazdasági cikkekre vonatkozólag s ezáltal ideigóráig segíthetnénk is a mezőgazdasági termelésen — már amennyire ezt a belföldi fizetőképes fogyasztórétég elbírná — de inkább csak a jövedelemeloszlás mesterséges megváltoztatása révén. A kivitelre kerülő mennyiségek árát azonban nem tudnók befolyásolni, sőt a termelési költségek emelkedése révén a külföldi piacokon való versenyképességünk szenvedne.

HA EGY PILLANTÁST kívánunk vetni az Angliában már működő azon értékesítési rendszerekre, melyek az 1933-as törvény alapján jöttek létre, úgy legfontosabbak gyanánt a Pigs (sertés) és a vele kapcsolatos Bacon marketing scheme és a Milk (tej) marketing scheme-t jelöljük meg, melyeket egy-egy Reorganisation Commission dolgozott ki a National Farmers Union közreműködésével. Legutóbb, f. évi március hó 8-án a burgonyaértékesítési rendszer lépett életbe, amelynek alapelve, hogy oly termelő, aki legalább egy holdon termel burgonyát, közvetlenül nem adhat el, — utána a hizott marha és a tojás, baromfi stb. értékesítési rendszernek megvalósítása következik. A búzatermelés és értékesítés tudvalevőleg egész másképpen van szabályozva és pedig a termelési segélyek elve alapján, hasonló-

képpen a cukorrépatermelés, melyet kizárólag az állami hozzájárulás tesz lehetségessé, illetve kifizetődővé. A sertésértékesítési rendszernek az a lényege, hogy a termelők összessége köteles — pénzbírság terhe alatt—a bacongyárakat hónapról-hónapra bizonyos megállapított számú és megállapított minőségű sertéssel ellátni. Az árakat és az egységes feltételeket a sertés-termelőket képviselő Pigs Marketing Board és a bacongyárakat képviselő Bacon Marketing Board egymás között szerződésileg állapítják meg. A szállítási szerződéseket pedig az egyes farmerek az egyes bacongyárakkal egyénileg kötik meg ezen szabványos feltételek szerint. A szerződések azonban csak akkor érvényesek, ha a Boardnál bejegyeztetnek. A rendszer szilárd alapja a behozatal szabályozásának lehetősége, hiszen Anglia évenként mintegy 500.000 tonnát kitevő sonka- és szalonnafogyasztásához eddig a belföldi termelés csak mintegy 70.000 tonnával járult. Ez teszi lehetővé, hogy a belföldi termelés kiterjesztessék és hogy számára a behozatal korlátozása révén kifizetődő árak legyenek kialakíthatók. A behozatali quoták közt Kanadéé fix mennyiségben állapított meg (125.000 tonna), míg a legnagyobb importállamot, Dániát, ezidőszert 63.5%-a illeti meg az összes behozatalnak, leszámítva a Domíniumokét. A terv szerint a belföldi termelés 2½ év alatt meg fog kétszereződni. A rendszerrel úgy a sertés-tenyésztők, mint a bacongyárosok általában meg vannak elégedve, sőt bizonyos értelemben a fogyasztóközönség is, mert tudja, hogy a rendszer sokezer munkás foglalkoztatására ad lehetőséget.

A tejértékesítési rendszer csak 1933 október óta van érvényben és így a kezdet nehézségeivel küzd; nem működik még kifogástalanul. Lényege az, hogy a fogyasztási tejre nézve rentábilis árat akar fenntartani és az ú. n. ipari tejnél mutatkozó veszteséget elosztja az összes termelők között. Ez a rendszer egyelőre főleg a külföldről behozott tejtermékek alacsony áraitól szenved, melyek következtében az ipari tej Angliában csak mintegy 3Y4 pennyvel értékesül gallononként, ami literenként 6.5—8-5 fillérnek felel meg. A legsürgősebb feladat tehát itt is az, hogy a behozatal korlátoztassék, különösen a nyári hónapok idejére, mert ebben az időszakban az Egyesült Királyságban termelt tejnek nem kevesebb, mint 50%-a kerül ipari feldolgozásra. Ez a korlátozás előkészület alatt áll, amennyiben a Milk Marketing Board elnöke, Mr. Thomas Baxter már tárgyalásba is bocsátkozott Új Zealaddal, hogy előkészítse az útját az onnan származó behozatal megszorításának, annak ellenére, hogy az ottawai konferencia Új-Zealand részére az angol piac szabadságát biztosította. A tejrendszer fogyasztói részről is sok támadás tárgya és az angol napilapokban gyakran olvasható, hogy ez a rendszer felelős azért, hogy a fejenkénti tejfogyasztás Angliában az Egyesült Államokhoz és Dániához viszonyítva olyan aránytalanul csekély; mindenesetre sokkal nagyobb lehetne, ha a tej árát nem tartanák mesterségesen magas színvonalon.

Ami a hús értékesítését illeti, különösen a vágómarha ára az, mely nem elégti ki a belföldi termelőket, mert a Domíniumok és Délamerika részére megállapított behozatali quoták túlságosan magasaknak bizonyultak. „It is the beef man's tum now“ mondotta Mr. Elliot földművelésügyi miniszter december elején, vagyis a marhaértékesítés rend-

szere van most soron, mert a hízott marha ára 14%-kal alatta van az általános mezőgazdasági indexszámnak. Az ír szabad állam behozatali kvótája a március végéig terjedő időszakra vonatkozólag az eddiginek felére lett leszállítva, Kanada önként hozzájárult bizonyos redukcióhoz, úgyhogy a jobb belföldi árak létesítésének előfeltételei ennél a cikknél is kialakulóban vannak. Mindenesetre figyelemreméltó, hogy ezek az intézkedések az Ottawában kezdeményezett birodalmi gazdasági egység gondolatával ugyancsak ellentétben állanak, sőt mondhatni, hogy az ottawai egyezmény tartalma tulajdonképpen sok tekintetben tárgyatlanná vált azon törekvések sikere által, melyek Nagybritannia mezőgazdasági termelésének terjedelmét és rentabilitását még a birodalom más alkotórészeinek rovására is növelni akarják, különösen amióta nyilvánvalóvá vált, hogy a Domíniumok nem tudják, vagy nem akarják az anyaországból való ipari behozatalukat megfelelően növelni. Az ottawai egyezményt annak idején különbözőképpen fogta fel a gazdaságpolitikai bíráló, de abban a legtöbben egyetértettek, hogy bár a birodalom kifelé ezentúl az eddiginél erősebb elzárkózást fog tanúsítani, mégis legalább a birodalmon belül létesült autarkiaiák visszafejlesztése révén a nagyobb gazdasági területek kialakulásának célját fogja szolgálni és így közvetve mégis csak hozzá fog járulni a világválsáért nagyrészt felelős kölcsönös elzárkózás mérsékléséhez. A Marketing Act nyomán megindult törvényalkotások ezt az egyetlen reménységet is elhalványították, mely az ottawai egyezményből táplálkozott. Igaz, hogy ehhez az irányváltáshoz hozzájárulhatott az a tapasztalat is, melyet időközben az Egyesült Államokban szereztünk és mely megmutatta, hogy éppen a legnagyobb egységes gazdasági területen mutatkoztak legélesebben a válság jelenségei. Idegen államokkal szemben is sok nehézséget okoz ennek a politikának a keresztülvitele, tekintettel a fennálló kereskedelmi szerződésekre, de Angliának, mint a világ legnagyobb vevőjének uralkodó helyzete lehetővé teszi számára, hogy idegen államokkal szemben kívánságainak végeredményben hatalmi szóval szerezhesen érvényt, így november havában az angol földművelésügyi miniszter összehívta Hollandia, Lengyelország, Lett- és Észtország, Svédország, Finnország, Oroszország, Argentina és az Egyesült Államok képviselőit és közölte velük, hogy kénytelen a következő négy hónapra vonatkozólag ezen országok baconbehozatali quotáját 16%-kal leszállítani, tekintettel arra, hogy a bacongyárosok által a belföldi termelők Boardjával kötött szerződések nagyobb mennyiségű hazai termék átvételét teszik lehetővé. A Domíniumokkal már individuális tárgyalásokat kell folytatni a földművelésügyi kormánynak és különbséget tenni azok között, amelyek önként beleegyeznek a redukcióba és azok közt, amelyektől ezt a lehetőséget engedmények árán kell megvásárolni.

A burgonyaértékesítés szabályozására vonatkozó tervnek, melyről már fentebb megemlékeztem, egyik főpillére a termelési terület megnagyobbításának megakadályozása az újonnan beállított termőterület megadóztatása révén. Az adó holdanként 5 fontig terjedhet. Az étkezési burgonya kínálatának korlátozását a tervezet az osztályozásnál alkalmazásra kerülő rosták lyukbőségének $1\frac{1}{2}$ hüvelykben (4 cm)

való megállapításával akarja elérni. Minimális árak nem lesznek; a board csak tájékoztató árakat fog közölni. A kereskedelmi tevékenység e cikkben engedélyezési eljárás alá fog esni. Feltűnő, hogy ez a tervezet bár távolról sem jelenti oly messzemenő korlátozást az üzleti tevékenység szabályozásának, mint a bacon, vagy tej rendszer, mégis, minthogy a legolcsóbb népelelmezési cikket érinti, igen erős ellenzésre talált, úgyhogy aránylag hosszú idő telt el, amíg a különböző nehézségek legyőzése után életbe léphetett.

Általában meg lehet állapítani, hogy ezek az értékesítési rendszerek Angliában kezdetben meghozták a várt eredményt és nem jártak azzal a hátránnyal, melyektől egyesek tartottak, hogy t. i. a külkereskedelmi forgalom további zsugorodására fognak vezetni. Angliában körülbelül háromnegyed éve félreismerhetetlen javulási folyamat megy végbe, melyhez ezek a rendszerek is hozzájárultak és mely a külkereskedelmi forgalom úgyszólván hónapról-hónapra való emelkedésében is megnyilvánul. Figyelemreméltó, hogy a kivitel emelkedése egyes hónapokban nagyobb, mint a behozatalé.

UTÓBBI IDŐBEN sűrűbben jelentkezik azonban a kritika is, mely az Elliot-féle rendszer árnyoldalaira hívja fel a figyelmet. A rendszer fenntartása igen nagy anyagi megterhelést jelent a fogyasztás számára, mely már eddig is rendkívüli áldozatokat hoz a mezőgazdaság rentabilitásának mesterséges fenntartása érdekében. Ezeknek az áldozatoknak a mértékére nézve szolgáljon jellemzésül az az egy adat, hogy az 1932/33-as évadban belföldön gyártott mintegy 1½ millió métermázsa cukor előállításához az angol adófizető államsegély formájában nemkevesebb, mint 2.4 millió fontsterlinggel járult hozzá, 1933/34. évben pedig az állami segély összege 3,800.000 font sterlingre emelkedett.

A közvélemény aggodalommal nézi, hogy az új rendszerek fenntartása további hasonló áldozatokat követel. Az ottawai egyezmény folytán ugyanis a Domíniumok részére a tejtermékek szabad behozatala van biztosítva 1935. évi augusztus haváig. Ennek folytán Angliában a tej ipari feldolgozása nem rentábilis és az új tejértékesítési rendszer óriási túlprodukcióna vezetett a fogyasztási tejben. A földművelésügyi miniszter február 22-én bejelentette a parlamentben, hogy a kincstár a következő két esztendő alatt nagyszámú kölcsönrel fog a Műk Marketing Board-ok segítségére sietni, hogy az ipari tej ára gyanánt nyáron legalább 5, télen legalább 6 pence legyen biztosítható. Ennek a kölcsönnek az összege az első évben 1½—1¾ millió fontot fog kitenni és az visszafizetésre csak annyiban fog kerülni, — az 1936 áprilisában kezdődő két esztendő periódus alatt — amennyiben az ár ezen idő alatt 6 és 7 pennyt meg fog haladni, a törlesztetlenül maradó rész pedig végleg az államkincstárt fogja terhelni. Azonkívül 7,500.000 fontot fognak fordítani a tej minőségének megjavítására és évi 500.000 fontot tejfogyasztási propagandára. Van abban valami fonákság, hogy az új rendszer előbb felfokozza a tejtermelést a fogyasztási tejjel nézve megállapított magas árak révén, azután pedig egy mesterséges magas árat garantál közpénzekből az ipari tej számára, miáltal a termelés fokozását még jobban előmozdítja

és az adófizető csak akkor kaphatja vissza a termelésnek kölcsön formájában rendelkezésére bocsátott pénzt, ha mint fogyasztó kétszeres árat fog fizetni a tejtermékekért.

Bizonyos nehézségek kezdenek mutatkozni a sertés- és baconrendszemél is. A múlt évi magas árak, melyeket a bacongyárak szerződésileg fizettek, oda vezettek, hogy a tenyésztők valósággal elárasztották a gyárakat szerződéses áruval, olyannyira, hogy a rájuk zúduló óriási mennyiségeket a bacongyárak csak a kincstár által a Board-nak folyósított kölcsön segítségével tudták átvenni, a bacon-behozatalt pedig korlátozni kellett. Közben, minthogy az élősertés felhozatala viszont megfelelően csökkent, ezen a piacon az árak emelkedtek, viszont a bacon átvételi árak csökkentek, mert azokból most már a múlt évi kölcsön részleteinek is kiegyenlítést kell nyemiök. Ma az a helyzet, hogy a tenyésztőket a rádión keresztül kell buzdítani arra, hogy a bacongyárakkal szerződjenek és a máris mutatkozó hiány fedezése céljából a kormány kénytelen eltekinteni attól, hogy a behozatalt júniustól kezdve további 10%-kal csökkentse, miként ez eredetileg szándékában volt, hanem ellenkezőleg az április 1-től augusztus 15-ig terjedő időre 4V2%-kal fel kellett emelnie a behozatali kontingenst.

Mindenesetre korai volna még az angol rendszer felett végleges ítéletet mondani, mert hiszen az kialakulóban van. Annyi azonban bizonyos, hogy az egész rendszer Angliának, mint legnagyobb agrár-behozatali országnak kivételes pozícióján alapul, melyet a világszerte mutatkozó mezőgazdasági árubőségnek köszönhet. Hogy milyen mérvű ez az árubőség, azt mi sem mutatja inkább, mint az a tény, hogy midőn Anglia 1931 őszen pénzének értékét leszállította, nemcsak a belföldön termelt cikkek ára maradt változatlan, sőt inkább lefelé irányuló, de az importcikkek áralakulása is ugyanezt a jelenséget mutatja, bizonyítékául annak, hogy a külföldi termelésnek kellett erőfeszítéseket tennie, hogy Angliának az eddiginél olcsóbban szállíthasson. Ez a rendszer tehát egy speciálisan az angol viszonyokhoz alkalmazkodó rendszer, melynek amilyen kedvező kilátásai vannak magára Angliára nézve, annyira kárt okozó az agrárkiviteli országok számára, tehát mindennek inkább mondható, mint az általános gazdasági fellendülés eszközének. Amennyire hozzájárult Anglia gazdasági helyzetének javulásához, annyival vetette vissza az Angliába exportáló államokat a lassú gazdasági javulás útján. Hiszen, ha egy ilyen rendszer egy országban hosszabb ideig, esetleg évtizedekig maradna érvényben, óhatatlanul valóságos kasztok kialakulásához vezetne, melyek a termelés egyes ágait kezükben tartanák és jogaikat féltékenyen őriznék. El kell ismerni viszont, hogy ez a veszély éppen Angliában csekélyebb, mint más országokban, ahol a pártok közt mégis bizonyos mértékig politikai váltózkodás van, feltételezhető tehát, hogy ha ismét megjön a lehetősége annak, hogy a szabadkereskedelmi elvek érvényesüljenek, úgy az új politikai irányzat különösebb aggályok nélkül fogja ismét lebontani ezeket a szervezeteket, mint ahogy a háborús gazdálkodás szervezetei is Angliában tűntek el leghamarabb.